

Skjøtselsplan for Eikremsetra: Halten, Tingvoll kommune, Møre og Romsdal fylke.

Bioreg AS Rapport 2015 : 12

BIOREG AS

Rapport 2015:12

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-294-5
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgjevar: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 31.10.2015
Referanse: Folden Ø. & Oldervik, F.G. 2014. Skjøtselsplan for Eikremsetra - Halten, Tingvoll kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2015 : 12. ISBN; 978-82-8215-294-5.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for ein slåttemarkslokalitet på gnr 106/3, Halten, Eikrem, Tingvoll kommune. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å take vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtselsplan Slåttemark		

Figur 1. Foto 07.08.2011, Øystein Folden. Biletet er tatt mot nordvest omtrent frå stølshuset. Vi kan sjå høyløa. Elles kan vi legge merke til at det då ganske nyleg hadde vore hogst på vestsida av lokalitet. Restane av ei eldre høybu ligg eit stykke bak løa og utanfor lokaliteten.

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Tingvoll; Eikremsetra: Halten.	8
Ortofoto/kart.....	13
Bilete	13
Kjelder	15
Litteratur:	15
Munnlege kjelder:	15
Internett:	15
Vedlegg 1. Artslister.....	16

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å ta vare på dei attverande slåttemarkane i Noreg vart det teke initiativ til å lage dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld den aktuelle slåttemarkslokaliteten på Eikremsetra i Straumsnes, Tingvoll, så vart den første gong registrert i Naturbase 07.08.2011 av Øystein Folden som følgje av eit tilfeldig besøk i området i 2009.

Skildring av slåttemark: Med slåttemark meiner ein open eller svært spreidd tresett semi-naturleg eng med vegetasjon som er avhengig av tradisjonell slått, og som framleis er prega av dette. Slåttemark førekjem både i innmark og utmark. Kantsoner avhengig av slått er inkludert i typen.

Teknisk definisjon: Slåttemark inngår i T*32 Semi-naturleg eng (tidlegare T4 Kulturmark i NiN 1,0) med grunnleggende hevdform slått (Y1) og er her delt inn etter kalkinnhold (KA), hevdintensitet (HI) og uttørkingsfare (UF).

I høve Naturbase er skildringa litt revidert kva gjeld historikk og bruk, elles lite endra.

Denne setra som altså høyrer til Halten (bnr 3) på Eikrem, ligg i nordvestre del av Tingvoll kommune, noko sørvestvend kring 200 meter over havet. Dette var tidlegare ein del av Straumsnes kommune.

Skjøtselsplanen for denne lokaliteten har som hovudoppgåve å ta vare på det opphavlege artsmangfaldet, og da ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med tidleg siloslått i det moderne jordbruket. At lokaliteten vert slått også i framtida, er likevel den aller viktigaste føresetnaden for å oppretthalde dei verdiane som er registrert her!

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette ein takk til noverande eigar og brukar av den aktuelle slåttemarka, Nils J. Eikrem for velvilje og tålmod når vi har ringt og mast om opplysningar.

Mjosundet i Aure 31.10. 2015   Tingvoll 31.10. 2015

For Bioereg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla kulturmarkseng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark, fordi dei inneheld vegetasjonstypar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeitemark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særeigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjonstypen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppartar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljå. Her finst mange raudlista beitemarkssopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunnal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarkar med fleire tørrrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Viktige lokalitetar finst m.a. i Urangsvåg, Bømlø, Gjuvsland og Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteengene i fylket. Kystblåstjernedominerte slåttemarkar finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrrenger med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkesøte. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uviss. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjømte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gamalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

Ein bør nytte lett reiskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakkjetørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt høy, er bakkjetørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjømte i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjømte i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreiring av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljosinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljosinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjødukt vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljà eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider: <http://miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Tingvoll; Eikremsetra: Halten.

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)									
Namn på lokaliteten Eikremsetra: Halten					Kommune Tingvoll			Områdenr.	
ID i Naturbase BN00075799			Registrert i felt av: Øystein Folden.					Dato: 19.09.2009 07.08.2011	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Folden, Ø. Feltundersøkelser Gaarder, G. & Folden, Ø. 2011. Supplerende naturtypekartlegging i Tingvoll kommune. Miljøfaglig utredning Rapport 2011:29: 1-18 + vedlegg. ISBN 978-82-8138-485-9. Gaarder, G. & Folden, Ø. 2014. Supplerende naturkartlegging i Tingvoll kommune 2012-2013. Miljøfaglig utredning Notat 2014-4. 16 s.+ vedlegg. Nils J. Eikrem, grunneigar							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovudnaturtype: Slåttemark D01				100 % andel		Utform.: Fattig slåtteeeng (D0126)		100 % andel	
Tilleggsnaturtypar: Ingen									
Verdi (A, B, C): A				Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen									
Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (no):				Vegetasjonstypar:	
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Frisk fattigeng (G4)(Fremstad 1998)		
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning			
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestel			
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling					
		Dårlig		Lauving					
OMRÅDESKILDING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)									
<p>INNLEIING Skildringa er skriven av Øystein Folden 10.11.2010, basert på eige feltarbeid 19.09.2009, seinare lett revidert 02.04.2013 etter nytt besøk 07.08.2011. I samband med utarbeiding av skjøtselsplan i 2015 er det gjort ei oppgradering og det er gjort tilpassing til nye faktaark.</p>									
<p>PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligg på Eikremsetra 4 km aust for Eikrem og litt nordvest for Herredsdalsvatnet, på ein rygg i terrenget. Området ligg i mellomboreal vegetasjonssone (MB) og i klart oseanisk seksjon O2. I følgje berggrunnskartet er det i området diorittisk til granittisk gneis og migmatitt, sjølv lokaliteten ligg på lausmassar. Avgrensinga er basert på GPS og flyfoto (betre enn 5 m). Mot vest har det vore granplantefelt på tidlegare slåttemark, elles grenser lokaliteten mot gamal setervoll som ikkje har vore slått på mange år.</p>									
<p>NATURTYPAR, UTFORMINGAR OG VEGETASJONSTYPAR: Naturtypen er T*32, semi-naturleg eng, hevdform slått (Y1), utforminga er fattig slåtteeeng. KA-3, HI-4, UF 2B, TT 2. Etter Fremstad (1997) er vegetasjonstypen G4, frisk fattigeng.</p>									

ARTSMANGFALD:

I 2009 var det berre gjort to artsregistreringar: fiolett greinkøllesopp (VU) med 12 fruktlekamar og ein gul småkøllesopp, gultuppet småkøllesopp eller liknande. Det blei observert fleire artar beitemarksopp, men ingen blei namnsett. Ved besøk 2011 blei det mellom anna notert aurikkelsveve, bakkesoleie, blåklokke, brennesle, engfrytle, engkvein, engsyre, finnskjegg, gulaks, lækjeveronika, myrfiol, ryllik, smalkjempe, slåttestarr, sølvbunke og trådsiv. Vidare fiolett greinkøllesopp (VU) - 2 mycel, mørkskjellet vokssopp (VU), honningvokssopp, kantarell-vokssopp og grå vokssopp. Entoloma finst, men er ikkje namnsett. Artsmangfaldet kan vere noko påverka som følgje av at det tidvis blir beita litt om sommaren.

BRUK, TILSTAND OG PÅVERKNAD:

Historikk: Eikremsetra kan ha vore i bruk alt før svartedauden og då som gard (Nemnt i Aslak Bolt si jordebok). Setra var i bruk til kring 1940. Garden hadde to setre og denne var den næraste til garden. Areal blei den gongen slått, og elles var det beite med storfe, geit og periodevis hest i alle fall. I setertida begynte slått kring 3. august, lett å huske sidan tidlegare eigar hadde denne datoen som fødselsdag. Den tida det var seterdrift her blei gjødsling frå seterfjøset spreidd på slåttemarka ved setra. Då var det også noko sig frå fjøset, og desse kan ein sjå spora etter framleis.

I 1875 er det opplyst at det var ein hest, sju kyr, tjuesju sauer og ein gris som høyrte til på bnr. 3.

Bruksmåte no:

Den seinare tida har arealet vore utan gjerde, og sau på utmarksbeite har gått i området noko vekslende frå år til år. I månadskiftet juli-august vert arealet slått dei fleste åra, og avlinga blir tørka og tatt bort. Det blir ikkje gjødsling lenger. Arealet må reknast å vere i god hevd.

Granskogen vest for lokaliteten blei hogd våren 2011. Det er veg omtrent heilt fram som gjer skjøtselen enklare, og eigar er innstilt på å halde fram med noverande skjøtsel. (Kjelde: Grunneigar Nils J. Eikrem, pers. med.). I år, 2015 er gras på setervollen slått og turka til høy. Noko av høyet er lagra i den nye høybua, medan noko er køyrd til gards.

FRAMANDE ARTAR:

På nærliggande areal er det planta gran som nok vil spreia seg ved høve.

KULTURMINNE:

På lokaliteten står eit seterskjel, og ei nybygd høybu. Det er og restar etter ei anna høybu, men det er på naboeigedomen.

SKJØTSEL OG OMSYN:

Skjøtsel i form av sein slått og fjerning av avling. Området må ikkje gjødslast, grøftast eller jordbearbeidast på annan måte. Det vil vere fordelaktig om det ikkje kjem ny, høg vegetasjon der det tidlegare sto granskog vest for lokaliteten. Lauvskogen på nordsida av lokaliteten bør tynnast noko.

DEL AV HEILSKAPLEG LANDSKAP:

Lokaliteten er ein av fleire seterstølar som samla utgjer Eikremsetra. Dei andre setervollane har ikkje vore slått på lenge og dei biologiske verdiane som er direkte knytt til slåttemark finst nok knapt igjen på andre enn denne prioriterte lokaliteten. Næraste kulturmarkslokalitet med god skjøtsel ligg på Eikrem, ca. 4 km unna. Det bør likevel vurderast kor vidt nokon av dei andre eigarane kan vera interessert i å restaurera stølane sine ved å rydda og byrja på att med slått slik at setermiljøet på Eikremsetra kunne gjenskapast slik det ein gong var.

Skogen rundt er prega av aktivt skogbruk og treslagskifte og representerer no ei anna ramme enn det som har følgd lokaliteten gjennom hundrevis av år tidlegare.

VERDIGRUNNGJEVING:

Verdien har tidlegare vore sett til B- Viktig. Etter verdsettingsmatrisa frå nov. 2014 har denne lokaliteten høg vekt for storleik (over 1 dekar), artsmangfald (7 KTS artar)/raudlisteartar (2 VU)¹, tilstand (i skjøtsel) og påverknadsfaktorar, 1 grunntype gjev låg vekt for typevariasjon, og sidan det er langt til liknande lokalitetar så får lokaliteten låg vekt også for landskapsøkologi. Lokaliteten skal såleis etter rettleiinga ha verdi **A – Svært viktig**.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtselsplan: 31.10.2015	UTFORMA AV: Øystein Folden og Finn Gunnar Oldervik		FIRMA: Bioreg AS	
UTM 32N 6986750 453655	Gnr/bnr. 106/3	AREAL (noverande): 1,8 da	AREAL etter evt. restaurering:-	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Namn: Nils J. Eikrem, noverande eigar. Også han som snart skal ta over bruket er kontakta; Jon Eikrem. Sistnemnde har hatt planane til gjennomlesing og har kome med tilbakemelding.			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med meir). Samtalar sidan 2009. E-postkontakt med Jon Eikrem omlag 25.10.2015.	

¹ Her er det raudlisteartane som gjer utslaget.

MÅL:

Hovudmål for lokaliteten:

- Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. A-verdien på lokaliteten skal oppretthaldast ved at populasjonar av raudlista artar av beitemarkssopp og KST-artar av engplantar skal haldast på dagens nivå, eller aukast. (For liste over KST-artar, sjå artslista i vedlegg 1!)
- Det er også eit mål at den typiske jamne slåtte-markstrukturen vert teke vare på eller vert forbetra.
- Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt.

Delmål for lokaliteten:

- Det er behov for noko trakkverknad som ein kan oppnå ved etterbeiting om hausten, men ikkje så sterkt at det blir mykje opptrakka.

Tilstandsmål artar:

- Minimum 2 ulike mycel som no, av fiolett greinkøllesopp, i år som er gode for arten.
- Minimum 1 mycel som no, av mørkskjellet vokssopp, i år som er gode for arten.
- Artane blåklokke, gulaks, aurikkelsveve, lækjeveronika og smalkjempe bør finnast mange stader i lokaliteten.

Mål for nedkjemping av problemartar/gjengroing:

- Brennesle bør fjernast.

Tiltak:

- Årleg slått ikkje før 15.07. og helst innan 15.08., tørking av graset anten på bakken eller i hesje minst to dagar og fjerning av høyet.
- Til slått kan ein bruke tohjulsslåmaskin og ljå. Det skal ikkje brukast tyngre reiskap.
- Slåttemarka skal ikkje gjødslast, sprøytast, grøftast, pløyast eller på annan måte jordbearbeidast.
- Inngjerding av lokaliteten, viss det framleis går sau i området, slik at ein kan regulere beitetidspunkt.
- Tynning av skog på nordaustsida av lokaliteten (Krev avtale med nabo). Det er ein fordel om det kan hoggast litt spreidd over fleire år, jf. generell del. Kvisten må fjernast frå lokaliteten. Viss denne blir brent (NB! Sjekk lokale brannforskrifter), så skal dette gjerast på fast bålplass utanfor lokaliteten.
- Fjerning av ein del einer på vestsida av lokaliteten (Søyleforma einer kan stå). (Om kvist/brenning, sjå ovafor!)
- Haustbeiting er ønskeleg. Det kan sleppast dyr inn på lokaliteten etter at han er slått, og desse kan beite der resten av sesongen.
- Brennesle slåast/lukast 2-3 gonger i løpet av sesongen.

<p>AKTUELLE TILTAK:</p> <p>Generelle tiltak: Årleg slått ikkje før 15.07., og helst innan 15.08., tørking av graset minst to dagar og fjerning av høyet. NB! det må reknast transporttid frå garden til setra på arbeidet.</p> <p>Etterbeiting</p> <p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Tynning av skog på nordsida av lokaliteten. Kvisten må også fjernast frå området</p> <p>Oppsett av gjerde, 200 meter. Vidare to køyregrinder (le).</p> <p>Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle: Fjerning av brennesle (Til førekomsten er borte)</p>	<p>Prioritering (år)</p> <p>Årleg</p> <p>2016, 2019</p>	<p>Kostnad</p> <p>1,8 daa à kr. 2000,- = kr. 3600.-</p> <p>Kr. 0.</p> <p>1 dagsverk kvart av åra.</p> <p>1 time årleg</p>	<p>Kontroll: (Dato) Haust</p>
<p>UTSTYRSBEHOV: Tohjulsslåmaskin, ljà, høygaffel, rive, presenning, motorsag, øks</p>			
<p>OPPFØLGING: Skjøtelsplanen skal evalueres innen, 5 år: Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Beitemarksopp har truleg størst potensial for nye funn.</p>			
Tilskot søkt år:		Søkt til:	
Tilskot tildelt år:		Tildelt frå:	
<p>Skjøtelsavtale parter:</p>			
<p>ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtelsplanen.</p>			

Ortofoto/kart

Figur 2. Dette kartet fra Naturbase viser avgrensinga av den aktuelle lokaliteten merka med grønt. Vi kan legge merke til at det mot vest er ei kantsone som har vore prega av skogen som ganske nyleg er hogd.

Bilete

Figur 3. Frå søraustre hjørnet av lokaliteten. Det vil vere ein fordel om ein kan tynne litt i skogen vi ser til høgre i biletet. Foto; Øystein Folden © 07.08.2011.

Figur 4. Den søraustre delen av lokaliteten, med seterhuset. Foto; Øystein Folden © 07.08.2011.

Figur 5. Frå litt sør for restane av ei høybu og mot seterhuset. Det låg framleis noko hogstavfall etter hogsten vest for lokaliteten i 2011. Foto; Øystein Folden © 07.08.2011.

Kjelder

Litteratur:

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Ny revidert utgave av DN-håndbok 1999-13 (under revisjon).

Gaarder, G. & Folden, Ø. 2011. Supplerende naturtypekartlegging i Tingvoll kommune. Miljøfaglig utredning Rapport 2011:29: 1-18 + vedlegg. ISBN 978-82-8138-485-9.

Gaarder, G. & Folden, Ø. 2014. Supplerende naturkartlegging i Tingvoll kommune 2012-2013. Miljøfaglig utredning Notat 2014-4. 16 s.+ vedlegg.

Roaldset, O. 1990. Gards- og ættesoge for Straumsnes B I.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Munnlege kjelder:

Nils J. Eikrem, 6670 Øydegard. Tlf. 909 65 807

Jon Eikrem, Halten 6670 Øydegard. Tlf. 951 51 693. E-post: jon.eikrem@gmail.com

Internett:

Dato	Nettstad
07.09.2015	Miljødirektoratet, Naturbase
07.09.2015	Artsdatabanken, Raudlista, Artskart og NiN

Vedlegg 1. Artslister

Artsliste for slåttemarkslokaliteten Eikremsetra; Halten, i Tingvoll kommune.

Mengdearter er utheva med feit skrift, medan karakterartar/KST-artar² er med *.

Karplantar:

Aurikkelsvæve*, **bakkesoleie**, blåbær, blåklokke*, brennesle, engfrytle*, **engkvein**, **engsyre**, finnskjegg*, grasstjerneblom, **gulaks***, harestorr, kvassdå, **kvitkløver**, kvitveis, lækjeveronika* (s), myrfiol, **ryllik**, slåttestorr, **smalkjempe***, smyle, småmarimjelle, **sølvbunke**, tepperot* (s), trådsiv, tunrapp, tytebær, ugrasarve.

Beitemarksopp:

Fiolett greinkøllesopp (VU), grå vokssopp, honningvokssopp, kantarellvokssopp, mørkskjella vokssopp (VU), okergul grynhatt, stilmosekantarell, tyttebærklumpblad, ymse småkøllesopper.

---

² KST-arter står for K = kjenneteiknande art, S = skilleart (mot meir gjødsla eng) og T = tyngdepunktart dvs artar som har tyngdepunktet sitt i seminaturleg eng.

Veiledning til skjøtelsesplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplan) og Skjøtelsesplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtelses- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsesplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensingen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. **Bruk:** Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men gresset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet. **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstyrskrav: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.